

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Warszawa, 27 stycznia 2020 r.

DKO-WOK.053.6.2019.MT

Szanowny Panie,

odnosząc się do petycji „Powiedz STOP łamaniu praw uczniów pełnoletnich!” przedstawiam następujące stanowisko Ministerstwa Edukacji Narodowej w przedmiotowej sprawie.

Odnosząc się do poruszonego w wystąpieniu zagadnienia dotyczącego nierespektowania przez szkoły prawa uczniów pełnoletnich do samodzielnego usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach edukacyjnych i zwalniania z zajęć, należy zaznaczyć, że obowiązujące przepisy prawa **nie ograniczają prawa uczniów pełnoletnich do samodzielnego usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach edukacyjnych**, a tym samym prawa do zwalniania się przez ucznia pełnoletniego z części zajęć edukacyjnych w danym dniu.

Statut szkoły, jako najważniejszy akt prawa wewnątrzszkolnego, powinien regulować zasady usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach edukacyjnych przez osoby pełnoletnie¹. Wiadomym jest, że zapisy zawarte w statutach szkół nie mogą być sprzeczne z prawem osób pełnoletnich do ochrony i poszanowania ich prywatności i wolności, gwarantowanych na poziomie konstytucyjnym i w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Odnosząc się do kwestii samodzielnego wyrażania przez ucznia pełnoletniego zgody na udział w wycieczce szkolnej należy przypomnieć, że przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r.², **nie określają obowiązku** uzyskania zgody rodzica lub prawnego opiekuna na udział w wycieczce szkolnej ucznia pełnoletniego.

¹ Art. 99 pkt. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1148).

² § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2001 r. Nr 135, poz. 1516, ze zm.).

Także kwestia składania oświadczeń o chęci udziału w zajęciach nieobowiązkowych takich jak religia lub wychowanie do życia w rodzinie przez uczniów pełnoletnich w szkołach zostały jednoznacznie określone w przepisach prawa oświatowego.

Przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r.³, określają, że w szkołach ponadpodstawowych organizuje się naukę religii na życzenie bądź rodziców, bądź samych uczniów, a **po osiągnięciu pełnoletności o pobieraniu nauki religii decydują uczniowie.**

Natomiast rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r.⁴ określa, że uczeń pełnoletni **nie bierze udziału w zajęciach edukacyjnych** „Wychowanie do życia w rodzinie”, jeżeli **zgłosi dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację ze swojego udziału** w tych zajęciach.

Mając powyższe na uwadze, należy podkreślić, że Minister Edukacji Narodowej stworzył regulacje prawne, zapewniające uczniom pełnoletnim możliwość decydowania o swoim statusie podczas pobierania nauki w szkole dla młodzieży.

Jednocześnie jednak należy zaznaczyć, że art. 133 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nakłada na rodziców obowiązek świadczeń alimentacyjnych względem dziecka (również pełnoletniego), które nie jest jeszcze w stanie utrzymywać się samodzielnie (uczy się w szkole dla młodzieży). Natomiast art. 135 § 2 ww. Kodeksu precyzuje, że wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka może polegać także, w całości lub w części, na osobistych staraniach o jego utrzymanie lub wychowanie. Niewątpliwie dostęp do informacji o funkcjonowaniu czy kłopotach w szkole ucznia pełnoletniego mieści się w ciężącym na rodzicach obowiązku osobistego starania się o jego wychowanie.

Dlatego też, w przypadku uczniów szkół dla dzieci i młodzieży, przepisy uwzględniają możliwość wglądu rodziców uczniów do informacji o postępach w nauce dzieci - uczniów pełnoletnich, które mimo pełnoletności nie są jeszcze w stanie samodzielnie się utrzymać i uczą się w szkołach dla młodzieży. Szkoła, do której uczęszcza młodzież, nie jest zobowiązana do pozyskania zgody od pełnoletniego ucznia (uczęszczającego np. do liceum ogólnokształcącego), aby przekazać jego rodzicom informację o ocenach.⁵

³§ 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. Nr 36 poz. 155, ze zm.).

⁴§ 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 395).

⁵Art. 44e ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Inaczej wygląda sytuacja uczniów szkół dla dorosłych (art. 44u ustawy o systemie oświaty). W tym przypadku oceny są jawne tylko dla słuchacza, a w przypadku niepełnoletniego słuchacza – również dla rodziców.

Analogicznie należy spojrzeć na sytuację udziału uczniów pełnoletnich w wycieczce szkolnej lub imprezie. Mimo tego, że jak już wspomniano powyżej, przepisy **nie określają obowiązku** uzyskania zgody rodzica lub prawnego opiekuna na udział w wycieczce szkolnej ucznia pełnoletniego, jednak w kontekście art. 133 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zasadne jest, żeby rodzice dziecka pełnoletniego mieli wpływ na decyzję dotyczącą jego udziału w wycieczce. Dziecko, będąc uczniem szkoły dla młodzieży, nie jest w stanie utrzymywać się samodzielnie i to rodzice ponoszą konsekwencje finansowe wyrażenia zgody na udział pełnoletniego ucznia w wycieczce.

Mając powyższe na uwadze należy podkreślić, że szkoły są zakładami administracyjnymi, tj. jednostkami organizacyjnymi, które są powoływane do wykonywania zadań publicznych w zakresie edukacji i uprawnionymi do nawiązania stosunków administracyjnoprawnych. Zakład administracyjny, jako jedna z form decentralizacji, nie podlega władzy hierarchicznej organów administracji rządowej i sprawuje funkcje administracji publicznej samodzielnie. Z chwilą przyjęcia danej osoby w poczet użytkowników zakładu **staje się ona podmiotem praw i obowiązków**, które przysługują bądź obciążają użytkowników danego zakładu, a wynikają zarówno z przepisów powszechnie obowiązujących (ustaw i rozporządzeń), jak i ze statutów oraz regulaminów zakładowych. Podobnie osoba dorosła (pełnoletnia) podejmując pracę jest zobowiązana do podporządkowania się przepisom np. z zakresu Kodeksu pracy czy regulaminom wewnętrznym zakładu pracy. Pracownik ma precyzyjnie określone sytuacje dotyczące, np. nieobecności w pracy czy wychodzenia z zakładu pracy podczas przerwy w pracy.

Reasumując, należy stwierdzić, że korzystanie z zakładu administracyjnego, jakim jest szkoła, może być obowiązkowe – wynikające z konieczności wypełnienia obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, albo dobrowolne – w odniesieniu do osób, które temu obowiązkowi już nie podlegają. Warto w tym miejscu podkreślić, że nauka w Polsce jest obowiązkowa do 18. roku życia. Obowiązek szkolny trwa do ukończenia szkoły podstawowej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia⁶. Zasadniczo, uczniami szkół dla dzieci i młodzieży są osoby niepełnoletnie (część młodzieży osiąga pełnoletność w ostatnich klasach szkół ponadpodstawowych). Uczeń pełnoletni, który **nie jest już objęty obowiązkiem nauki**, korzysta z zakładu administracyjnego, jakim jest szkoła, na zasadzie **dobrowolności**. Tym samym, uczeń pełnoletni,

⁶ Art. 35 ustawy Prawo oświatowe.

nieobjęty już obowiązkiem nauki, decydując się na ukończenie edukacji w danej szkole, podporządkowuje się przepisom statutu danej szkoły.

Warto w tym miejscu zauważyć, że statut szkoły jest dokumentem, którego tworzeniem zajmują się wszystkie organy szkoły: rada pedagogiczna (w tym dyrektor szkoły jako przewodniczący rady pedagogicznej), rodzice oraz uczniowie. Rada pedagogiczna przygotowuje projekt statutu szkoły albo jego zmian i przedstawia do uchwalenia radzie szkoły⁷. Rada szkoły uczestniczy w rozwiązywaniu spraw wewnętrznych szkoły i placówki, a także m.in. uchwała statut szkoły.⁸ W skład rady szkoły wchodzi nauczyciele wybrani przez ogół nauczycieli, rodzice wybrani przez ogół rodziców oraz uczniowie wybrani przez ogół uczniów.⁹ Przedstawiona procedura tworzenia statutu i konsultowanie jego zapisów przez wszystkie organy szkoły powinna dawać gwarancję, że ewentualne wątpliwości dotyczące zgodności zapisów statutu z obowiązującymi przepisami będą rozstrzygane na etapie ich tworzenia, czyli w szkole.

Kolejnym organem, mającym sprawdzać zgodność zapisów statutu szkoły z obowiązującymi przepisami jest organ nadzoru pedagogicznego, jakim jest właściwy kurator oświaty. Kurator oświaty sprawuje nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi szkołami i placówkami na obszarze danego województwa.¹⁰ Nadzorowi kuratora oświaty podlega, między innymi, przestrzeganie statutu szkoły, przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Jeżeli statut szkoły lub niektóre jego postanowienia są sprzeczne z prawem, kurator oświaty może uchylić statut lub niektóre jego postanowienia.¹¹

W związku z zawartym w petycji wnioskiem o wydanie dla szkół zaleceń, opinii, instrukcji, które będą pomocne w prawidłowym uregulowaniu praw uczniów pełnoletnich w statutach szkół lub nakazą szkołom dostosowanie statutów do obowiązującego prawa, Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróciło się do kuratorów oświaty o przekazanie informacji dotyczących skali zjawiska nieprzestrzegania praw uczniów pełnoletnich w szkołach w każdym województwie.

⁷ Art. 72 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe.

⁸ Art. 80 ust. 2 pkt 1 ww. ustawy .

⁹ Art. 81 ust. 1 ww. ustawy .

¹⁰ Art. 51 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy.

¹¹ Art. 114 ww. ustawy.

Na podstawie informacji przekazanych przez kuratorów oświaty należy stwierdzić, że nie znajdują potwierdzenia informacje zawarte w petycji, mówiące o bardzo dużej skali problemu łamania przez szkoły praw uczniów pełnoletnich. Na przestrzeni ostatnich trzech lat (2017-2019) na obszarze 10 województw nie była rozpatrywana przez kuratora oświaty żadna skarga dotycząca łamania praw uczniów pełnoletnich w szkole, w 5 województwach liczba skarg, kierowanych do kuratora oświaty w przedmiotowej sprawie wynosiła nie więcej niż 10 skarg i tylko w 1 województwie odnotowano na przestrzeni trzech lat łącznie powyżej 10 skarg.

Przedstawione powyżej dane liczbowe skłaniają do stwierdzenia, że Ministerstwo Edukacji Narodowej nie widzi zasadności opracowania dla dyrektorów szkół, nauczycieli, uczniów i rodziców dokumentu na wzór „kodeksu dobrych praktyk”, który informowałby o przysługującym uczniom pełnoletnim prawach i wynikających z tego konsekwencjach, o co wnosi autor petycji.

Kuratorzy oświaty podejmują działania wynikające z naruszenia przez szkoły przepisów obowiązującego prawa, jednak nie można tego zakwalifikować jako istniejący w skali kraju problem naruszania przez szkoły praw uczniów pełnoletnich.

Z poważaniem

Katarzyna Koszewska
Dyrektor
Departament Kształcenia Ogólnego
/ – podpisany cyfrowo/

